

R. Stawicki (Społeczna Akademia Nauk)

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA UCZNIÓW W POLSKIEJ SZKOLE

Poczucie bezpieczeństwa ma równie zamierzchły rodowód jak samo bezpieczeństwo. Człowiek od samego początku świata, poszukiwał, poszukuje i z całą pewnością nadal będzie poszukiwał form, metod i sposobów zapewnienia sobie bezpieczeństwa. Najogólniej poczucie bezpieczeństwa można określić jako fizyczne i psychiczne odczuwanie spokoju oraz pewności. Warto podkreślić, że bezpieczeństwo jest pewnym stanem obiektywnym, a „poczucie” ma naturę subiektywną. Dlatego każdy człowiek indywidualnie odczuwa różne stany takie jak bezpieczeństwo czy zadowolenie z życia. Ważną kwestią w ramach podjętych rozważań były funkcje szkoły jako środowiska edukacyjnego i społeczno-wychowawczego. Wśród funkcji szkoły najbardziej oczywista i wywołująca prawdopodobnie najmniej kontrowersji jest funkcja dydaktyczna, polegająca na systematycznym uprzystępnianiu wiedzy spełniającej kryteria naukowe, społeczne i dydaktyczne. Z kolei funkcja opiekuńcza realizowana jest poprzez zapewnienie dzieciom opieki w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Ponadto funkcja opiekuńcza szkoły jest ściśle skorelowana z odpowiedzialnością szkoły za zapewnienie uczniom bezpieczeństwa. Wszyscy pracownicy szkoły powinni podejmować działania na rzecz bezpieczeństwa uczniów. Następnie w artykule przedstawiono wyniki badań empirycznych dotyczące m.in. poczucia bezpieczeństwa w Polsce, w miejscu zamieszkania uczniów oraz w diagnozowanych szkołach. Ogólnie poczucie bezpieczeństwa w diagnozowanych szkołach kształtowało się na wysokim poziomie. Było ono nawet wyższe niż poczucie bezpieczeństwa w wymiarze krajowym i lokalnym. Ponadto dominującym zagrożeniem w opiniach respondentów okazały się przede wszystkim przekleństwa i wyzwiska. Kolejnymi zagrożeniami o dwukrotnie mniejszej częstotliwości były: psychiczne znęcanie się oraz popychanie lub bicie. Jednocześnie przeprowadzone badania pozwalają sformułować tezę, iż maturzyści posiadali dość znaczną wiedzę na temat poczucia bezpieczeństwa oraz zagrożeń występujących w środowisku szkolnym, co świadczy o ich gotowości do współuczestnictwa w kształtowaniu bezpieczeństwa zwłaszcza na poziomie lokalnym.

Kluczowe słowa: bezpieczeństwo, funkcje szkoły, poczucie bezpieczeństwa, zagrożenia, człowiek.

Wstęp

Poczucie bezpieczeństwa ma równie zamierzchły rodowód jak samo bezpieczeństwo. Wiąże się ono z człowiekiem jako najważniejszym podmiotem bezpieczeństwa. Człowiek od samego początku świata poszukiwał, poszukuje i z całą pewnością nadal będzie poszukiwał form, metod i sposobów zapewnienia sobie bezpieczeństwa. Przy czym ten proces dotyczy nie tylko pojedynczego człowieka, ale również małych i dużych grupach społecznych, a nawet całych narodów oraz społeczeństw. Podjęcie próby zdefiniowania terminu poczucie bezpieczeństwa oznacza odwoływanie się do indywidualnych właściwości jednostki, cech jej intelektu, charakteru (wymiar obiektywny), a jednocześnie pewnych stanów emocjonalnych, które poddają się licznym wpływom, są dynamiczne i specyficzne dla każdej osoby (wymiar subiektywny).

Z kolei analizując pojęcie zagrożeń bezpieczeństwa, zwłaszcza na poziomie lokalnym można je określić jako różnego rodzaju czynniki, które m.in. godzą w wartości, warunki życia i zdrowia, mienie czy środowisko człowieka. W literaturze przedmiotu dotyczącej bezpieczeństwa występuje wiele klasyfikacji zagrożeń, w zależności od

przyjętego kryterium, skali zagrożeń, źródeł zagrożeń oraz skutków zagrożeń. Warto też podkreślić, iż zapewnienie bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa w szkole jest jednym z kluczowych wyzwań stojących przed szkołą, a także innymi podmiotami odpowiedzialnymi za te obszary życia młodego pokolenia. Stąd też realizacja w 2018 roku projektu badawczego pt. *Bezpieczeństwo w szkole – wspólnym dobrem*, którego wybrane wyniki i wnioski zaprezentowano w niniejszym artykule.

Celem głównym przeprowadzonych badań było zdiagnozowanie poczucia bezpieczeństwa maturzystów w środowisku szkolnym, jak również określenie najważniejszych czynników mogących obniżyć poziom ewentualnych zagrożeń. Realizacji tak sformułowanemu celowi służyły następujące problemy badawcze:

1. Jak należy rozumieć pojęcie poczucie bezpieczeństwa i co je odróżnia od terminu bezpieczeństwo?
2. Jakie funkcje pełni szkoła jako środowisko edukacyjne oraz społeczno-wychowawcze?
3. Jakie poczucie bezpieczeństwa w Polsce, w miejscu zamieszkania i w diagnozowanych szkołach mają uczniowie?

4. Co i dlaczego stanowi szczególne zagrożenie dla maturzystów w szkole?

Podstawową metodą wykorzystywaną w przygotowaniu artykułu był sondaż diagnostyczny. Ponadto zastosowano analizę ilościowo-jakościową dokumentacji oraz literatury naukowej, a także wnioskowanie. Przedmiotem badań objęto funkcjonowanie wybranych szkół ogólnokształcących i techników, których uczniowie brali udział w kursach przygotowujących do egzaminów dojrzałości z przedmiotu matematyka realizowanych przez Społeczną Akademię Nauk. Ogółem w badaniach uczestniczyło, na zasadzie dobrowolności 203 respondentów. Po wstępnej weryfikacji zgromadzonego materiału badawczego do dalszych analiz wykorzystano 171 kwestionariuszy ankiety, pozostałe odrzucono ze względu na braki odpowiedzi na niektóre pytania. Wśród ankietowanych było: 114 kobiet (66,6%) i 57 mężczyzn (33,3%). Badaniemi objęto młodzież uczęszczającą do dwóch rodzajów szkół średnich tj. liceum ogólnokształcące (73%) oraz technikum (23% uczestniczących w badaniach).

1. Poczucie bezpieczeństwa i jego istota

Najogólniej poczucie bezpieczeństwa można określić jako fizyczne i psychiczne odczuwanie spokoju oraz pewności. Do subiektywnych czynników i jednocześnie elementów poczucia bezpieczeństwa najczęściej zalicza się: poczucie stabilności sytuacji życiowej i możliwość jej przewidzenia, poczucie poinformowania (rezultat edukacji i dostęp do bieżących informacji), odczuwanie sensu własnego życia, posiadanie planów i perspektyw życiowych, bliskie relacje i silne więzi z bliskimi i określonymi kręgami społecznymi, odczuwanie istnienia norm prawnych oraz moralnych dotyczących sprawiedliwości, ładu i porządku (nie tylko publicznego), umiejętność identyfikowania zagrożeń [1, 2, 3].

W psychologii pojęcie „poczucie” jest często używane zamiennie z takimi określeniami chociażby jak: uczucie, przeżycie, doznanie, odczuwanie czy świadomość. Wszystkie te desygnaty wskazują na jego subiektywny, podmiotowy i emocjonalny kontekst. Jednak należy podkreślić, że pomimo wręcz powszechności stosowania tej kategorii pojęciowej wciąż występują trudności w jej ujęciu definicyjnym.

O ile bezpieczeństwo jest pewnym stanem obiektywnym, to „poczucie” ma naturę subiektywną. Dlatego każdy człowiek indywidualnie odczuwa różne stany takie jak bezpieczeństwo, radość czy zadowolenie z życia. Subiektywna istota poczucia powoduje, że ta sama osoba postrzega i interpretuje dane czynniki względem siebie, jako zagrażające bądź bezpieczne. Podobnie jest z procesem postrzegania zjawisk społecznych, czy podejmowanymi przez jednostkę wszelakimi działaniami. Wynika to z faktu, że człowiek jest pewnym układem poszu-

kującym i przetwarzającym informacje o świecie i własnej osobie. Jego percepcja zależy nie tylko od informacji napływających ze środowiska zewnętrznego, ale także duże znaczenie mają wewnętrzne struktury poznawcze oraz zakodowana w pamięci trwałej wiedza, zdobyta podczas uczenia się i myślenia. Poczucie ma zatem wymiar emocjonalny, jak i intelektualny (poznawczy). Z tych względów jest stanem subiektywnym, zindywidualizowanym, który można kształtować, np. przez stosowanie mechanizmów wpływu społecznego [4].

Według R. Klamuta poczucie jest stanem doświadczenia spokoju, pewności, odczuwania braku zagrożeń, a także przekonania o dysponowaniu wystarczającymi zasobami do działań podmiotowych. Jest to stan przeżywania satysfakcji, zadowolenia wynikającego z posiadania określonego (korzystnego z punktu widzenia jednostki) poziomu bezpieczeństwa. Dodatkowo jest on efektem procesu oceny sytuacji, w której człowiek się znajduje – społecznej, gospodarczej, politycznej itp. Przy takim podejściu do poczucia bezpieczeństwa – stan zewnętrzny, określanym mianem obiektywnego jest zaledwie tłem. W swoich rozważaniach autor ten potwierdza dość powszechny pogląd występujący w literaturze przedmiotu, że duże znaczenie w percepcji bezpieczeństwa mają czynniki psychiczne oraz posiadane informacje. W związku z tym osoba może doświadczać poczucia bezpieczeństwa w sytuacji dużego zagrożenia albo odczuwać brak poczucia bezpieczeństwa w warunkach wysokiej stabilności i spokoju społecznego [5].

Na podstawie zaprezentowanych podejść do rozumienia i istoty poczucia bezpieczeństwa należy stwierdzić, że nie jest ono stałe zarówno z perspektywy przebiegu poszczególnych etapów życia ludzkiego, jak i całego życia. Stanowi ono pewien proces, który cały czas trwa i cechuje się dużą dynamiką oraz ewolucją. Zatem ze względu na ciągłą zmienność stanu poczucia bezpieczeństwa zasadnym jest traktowanie go w bardzo krótkiej perspektywie czasowej, a niekiedy nawet ograniczenie do konkretnej sytuacji.

2. Funkcje szkoły jako środowiska edukacyjnego oraz społeczno-wychowawczego

Szkoła jako wartość społeczna oraz podstawowa instytucja kształcenia, zajmowała i nadal zajmuje przeważającą pozycję w wychowaniu oraz zapewnieniu odpowiednich warunków rozwoju uczniom, spośród instytucji i placówek prowadzących bezpośrednią działalność oświatowo-wychowawczą. Rzeczownik „szkoła” wywodzi się z języka greckiego od „skhole”, który oznaczał „wczasy”, „spokój”, „czas poświęcony nauce”, zaś czasownik „szkolic” miał dość uszczuplone znaczenie, gdyż wiązał się tylko z czynnościami takimi jak: nauczanie, prowadzenie wykładów, poświęcanie się czemuś [6].

Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej odgrywa bardzo ważną rolę i stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa, kieruje się zasadami zawartymi w *Konstytucji RP* z 1997 r. [7], a także zaleceniami zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowej Konwencji o Prawach Dziecka. Wychowanie kształtuje i rozwija u dzieci poczucie odpowiedzialności, miłości do ojczyzny oraz poszanowaniu dla polskiego dziedzictwa kulturowego. Dlatego też, szkoła odpowiedzialna jest za przygotowanie do pełnienia obowiązków rodzinnych i obywatelskich.

Wśród funkcji szkoły najbardziej oczywista i wywołująca prawdopodobnie najmniej kontrowersji jest funkcja dydaktyczna, polegająca na systematycznym uprzystępnianiu wiedzy spełniającej kryteria naukowe, społeczne i dydaktyczne, rozwijaniu zdolności i kształtowaniu zainteresowań uczniów. Szkoła wyjaśniając i stosując w praktyce uznane wartości, normy i zasady współżycia, uniwersalne jak i akceptowane w danym kręgu kulturowym, spełnia też funkcję wychowawczą. W niej pokładane są nadzieje na ukształtowanie osobowości uczniów opartych na systemie wartości a przejawiających się w postawach, spełnianiu ról i zachowaniach. W szkole zachodzą silne procesy instytucjonalne i grupowe, to w nich, poprzez masowość, względną jednolitość oddziaływań uczniowie zapoznawani są z kulturą, ideami, ale doświadczają również społecznej kontroli, przymusu, różnych form przemocy i podporządkowania, hierarchii, konfliktów – całego bogactwa życia społecznego i jednostkowego [8].

Z kolei funkcja opiekuńcza realizowana jest poprzez zapewnienie dzieciom opieki, zwłaszcza w czasie pozalekcyjnym i pozaszkolnym (świetlica i organizowane tam formy aktywności, koła zainteresowań), co nie oznacza, iż funkcja ta nie jest sprawowana w czasie lekcji razem z funkcją wychowawczą (np. interwencja w razie pojawienia się konfliktu). Ponadto funkcja opiekuńcza szkoły jest ściśle skorelowana z odpowiedzialnością szkoły za zapewnienie uczniom bezpieczeństwa. Dyrekcja szkoły, wychowawcy, właściwie wszyscy pracownicy szkoły powinni, stosownie do kompetencji i uwarunkowań sytuacyjnych, podejmować działania dla bezpieczeństwa środowiska szkolnego.

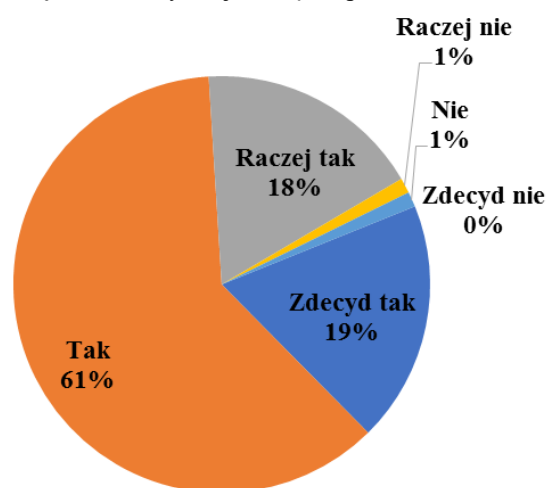
Wypełnianie funkcji opiekuńczej wiąże się nierozłącznie z potrzebą podejmowania odpowiednich działań profilaktycznych w środowisku fizycznym szkoły i terenie bezpośrednio do niej przyległym (monitorowanie, nadzór) oraz wśród uczestników procesu dydaktyczno-wychowawczego. Wymieniane w literaturze socjologicznej, pedagogicznej i psychologicznej [9, 10] inne funkcje szkoły, to jest selekcyjna i egalitaryzacyjna mają znacznie mniejsze oddziaływanie na

powstawanie zagrożeń w środowisku szkolnym, dlatego też nie stanowią one przedmiotu niniejszej analizy.

3. Ocena poczucia bezpieczeństwa w Polsce, w miejscu zamieszkania i w diagnozowanych szkołach

Poczucie bezpieczeństwa maturzystów zbadano na trzech poziomach: krajowym, lokalnym i w miejscu nauki. Wyniki uzyskane podczas badania prezentują kolejne wykresy (nr 1-3). W przypadku poczucia bezpieczeństwa w skali Polski dominowała odpowiedź „Tak” – 61%. Kolejna grupa respondentów wybrała odpowiedź „Zdecydowanie tak” – 19%. Odpowiedź „Raczej tak” zaznaczyło 18% ankietowanych. Zatem suma pozytywnych ocen dotyczących indywidualnego odczuwania stanu bezpieczeństwa w Polsce ukształtowała się na poziomie aż 98%. Warto podkreślić, iż nikt z badanych nie wybrał odpowiedzi „Zdecydowanie nie”.

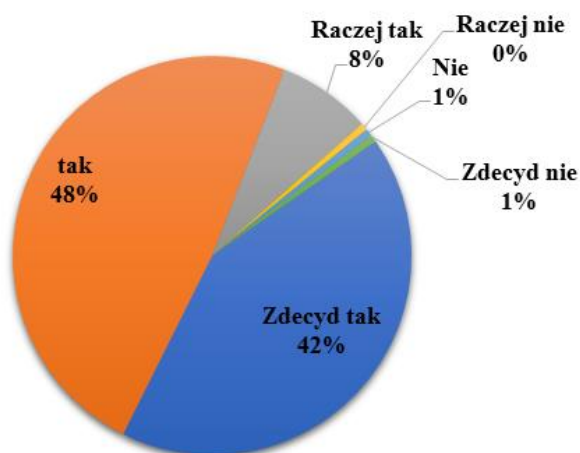
Wykres 1. Czy czujesz się bezpiecznie w Polsce

Źródło: Opracowanie własne.

Natomiast analizując procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania należy zauważyć znaczący wzrost udziału odpowiedzi „Zdecydowanie tak” w porównaniu do pytania nr 1 – czy czujesz się bezpiecznie w Polsce? W odniesieniu do miejsca zamieszkania respondenci ponad dwukrotnie częściej deklarowali zdecydowane poczucie bezpieczeństwa. Przy czym skumulowane pozytywne odpowiedzi były takie same jak w odniesieniu do poziomu ogólnokrajowego. Tylko 1% badanych zaznaczył kategorię „Zdecydowanie nie”. Najprawdopodobniej było to spowodowane własnymi doświadczeniami lub opiniami członków społeczności lokalnej.

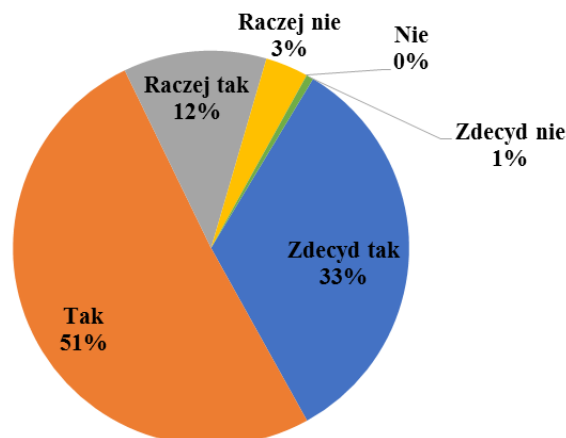
Wykres 2. Poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne.

Nieco inne wyniki uzyskano w odniesieniu do środowiska szkolnego. W nim aż 96% ankietowanych czuło się bezpiecznie. Jednak udział kategorii odpowiedzi „Zdecydowanie tak” (33%) był o 9% niższy niż w przypadku poczucia bezpieczeństwa w środowisku lokalnym. Nastąpił też wzrost liczby respondentów wybierających odpowiedź „Raczej nie” do 3% porównując z pytaniem nr 1.

Wykres 3. Poczucie bezpieczeństwa w szkole

Źródło: Opracowanie własne.

Analizę zależności pomiędzy poczuciem bezpieczeństwa na różnych poziomach a płcią badanych prezentuje tabela nr 1. Dane w niej znajdujące się wskazują na to, iż płeć nie miała większego wpływu na poczucie bezpieczeństwa maturzystów, zwłaszcza w szkole.

Tabela 1. Poczucie bezpieczeństwa w Polsce, w miejscu zamieszkania i w szkole w zależności od płci respondentów

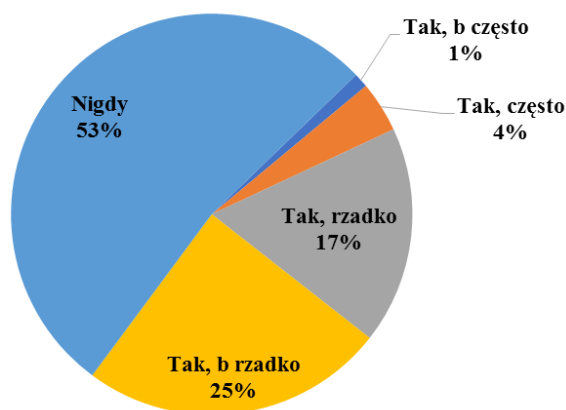
Poczucie bezpieczeństwa N=171		Kobiety		Mężczyźni		Łącznie badani	
		n	%	n	%	n	%
W Polsce	Skumulowane odpowiedzi „zdecydowanie tak”, „tak”, „raczej tak”	111	z licz. 66,47	56	z licz. 33,53	167	98
			z płci 97,37				
W miejscu zamieszkania	Skumulowane odpowiedzi „raczej nie”, „nie”, „zdecydowanie nie”	3	z licz. 75,00	1	z licz. 25,00	4	2
			z płci 2,63				
W miejscu zamieszkania	Skumulowane odpowiedzi „zdecydowanie tak”, „tak”, „raczej tak”	111	z licz. 66,07	57	z licz. 33,93	168	98
			z płci 97,37				
W szkole	Skumulowane odpowiedzi „raczej nie”, „nie”, „zdecydowanie nie”	3	z licz. 100,00	0	z licz. 0,00	3	2
			z płci 2,63				
W szkole	Skumulowane odpowiedzi „zdecydowanie tak”, „tak”, „raczej tak”	112	z licz. 66,67	56	z licz. 33,33	168	98
			z płci 98,24				
W szkole	Skumulowane odpowiedzi „raczej nie”, „nie”, „zdecydowanie nie”	2	z licz. 66,67	1	z licz. 33,33	3	2
			z płci 1,76				

Źródło: Opracowanie własne.

4. Zagrożenia bezpieczeństwa w szkole w opiniach maturzystów

Opracowany w Ministerstwie Edukacji Narodowej dokument *Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów* jest zbiorem wartościowych informacji i zaleceń działalności profilaktycznej w związku z ryzykiem pojawienia się zagrożeń w szkole [11] wymienia też zagrożenia wewnętrzne środowiska szkolnego (zachowania agresywne, kradzieże i wymuszenia, środki psychoaktywne, przypadki prostytutuj, rozpowszechnianie pornografii, niepokojące zachowania seksualne, niebezpieczne i szkodliwe korzystanie z cyberprzestrzeni). Odczuwanie zagrożenia w szkole, na podstawie uzyskanych wyników badań, zobrazowano na wykresie 4.

Wykres 4. Przypadki poczucia zagrożenia w szkole w czasie edukacji respondentów

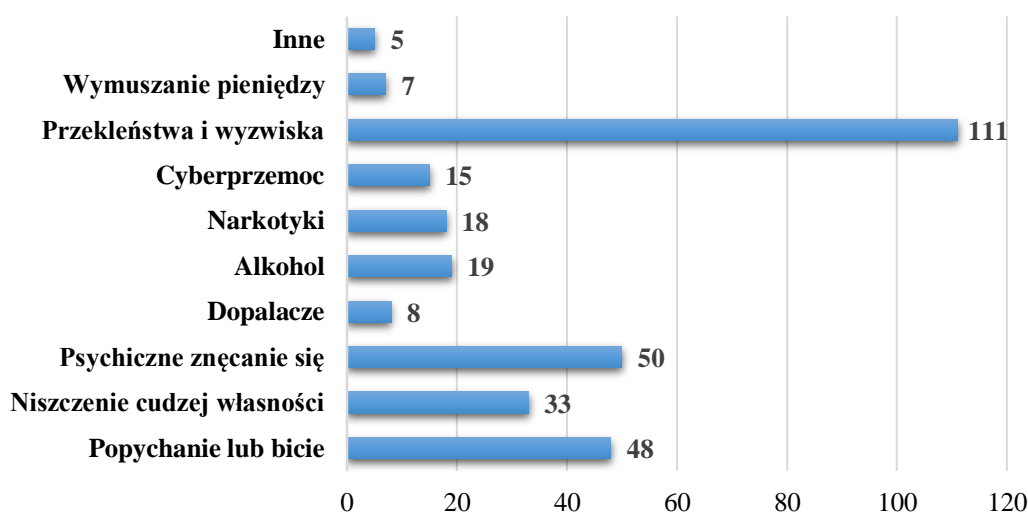

Źródło: Opracowanie własne.

Aż 53% uczniów podaje, że nigdy nie odczuwało zagrożenia w szkole (różnice z uwzględnieniem procentowego udziału odpowiedzi ze względu na płeć badanych są niewielkie – kobiety około 52%, mężczyźni około 54%), zaledwie 1% twierdzi, że bardzo często je odczuwało, a 4% często. Zachowania młodzieży ostatniego roku nauki w szkole średniej, skonfrontowane z etapem rozwoju psychospołecznego (m.in. subiektywna postawa wobec wartości, indywidualna waloryzacja społecznych sposobów dochodzenia do uznanych za wartościowe celów – wykształcenie, zawód, pozycja społeczna, coraz bardziej wyrazista koncepcja własnej tożsamości i relacji z innymi), u części młodzieży są manifestowane w sposób oceniany jako zagrażający poczuciu bezpieczeństwa ich najbliższego otoczenia społecznego – rówieśników.

Przekleństwa i wyzwiska, psychiczne znęcanie się oraz popychanie lub bicie i niszczenie cudzej własności (wykres 5), to najczęściej wymieniane przez badanych zachowania odbierane jako zagrożenia. Można je uznać za przejawy różnych form agresji w kontaktach społecznych [Matuszewicz 2006, s. 312, 313; Obuchowska 2009, ss. 388-390]. Przyczyny tego typu zachowań agresywnych są złożone i mogą być uwarunkowane m.in. ograniczeniem powodzenia w osiąganiu zamierzonych celów, posiadania rzeczy czy chęcią zwrócenia na siebie uwagi. Środowisko szkolne, zwłaszcza jego warstwa instytucjonalna (role, normy, zakazy), znacząco ogranicza, a przynajmniej kierunkuje aktywność uczniów, ponadto, skutki rozwarstwienia społeczeństwa, bezradność i apatia, brutalizacja, oddziałują na społeczność szkolną dewaluacją, a nawet głoszeniem pogardy dla społecznie ważnych zasad.

Wykres 5. Kontakt z zagrożeniami na terenie szkoły (przypadki które wystąpiły w ostatnim

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2.

Liczbowy i procentowy udział zagrożeń spotkanych w szkole (badani mogli wskazać wszystkie 10 odpowiedzi)

Zagrożenia z którymi respondenci spotkali się w szkole zagrożeniach N=171	n	Procent odpowiedzi	Procent przypadków
Popychanie lub bicie	48	15,29	28,07
Niszczenie cudzej własności	33	10,51	19,30
Psychiczne znęcanie się	50	15,92	29,24
Dopalacze	8	2,55	4,68
Alkohol	19	6,05	11,11
Narkotyki	18	5,73	10,53
Cyberprzemoc	15	4,78	8,77
Przekleństwa i wyzwiska	111	35,35	64,91
Wymuszanie pieniędzy	7	2,23	4,09
Inne	5	1,59	2,92
Razem	314	100,00	183,62

Źródło: Opracowanie własne.

Nie tylko przekleństwa i wyzwiska (35,35% odpowiedzi), ale psychiczne znęcanie się (15,92% odpowiedzi), popychanie lub bicie (15,29% odpowiedzi) i cyberprzemoc (4,78% odpowiedzi), mają bezpośredni związek z jakością komunikacji wzajemnej i poczuciem bezpieczeństwa w szkole [14]. Uczniowie rzadko pozwalają sobie na bunt wobec nauczycieli i ich wymagań związanych z programem kształcenia, lecz jak ukazują wyniki badań, w stosunku do rówieśników wcale nie rzadko demonstrują różnego rodzaju zachowania agresywne.

Zakończenie

Dynamiczny rozwój cywilizacyjny skutkuje wzrostem liczby czynników przyczyniających się do rozwoju wielu zagrożeń. Szkoła stanowi drugie, po rodzinie środowisko wychowawcze w życiu człowieka. Jest podstawową jednostką oświatowo-wychowawczą w systemie edukacji. W oparciu o zrealizowany projekt badawczy zasadnym jest stwierdzenie, że bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa należą do kluczowych obszarów środowiska szkolnego. Przypadki zagrożeń chociaż nie występowały nagminnie to były sygnalizowane przez maturzystów. Ponadto przeprowadzone badanie ankietowe pozwalają na sformułowanie poniższych wniosków:

1. Poczucie bezpieczeństwa w diagnozowanych szkołach kształtowało się na wysokim poziomie. Było ono nawet wyższe niż poczucie bezpieczeństwa w wymiarze krajowym i lokalnym. Zatem im bliższe było otoczenie społeczne badanych (kraj, społeczność lokalna, szkoła) tym poczucie bezpieczeństwa wzrastało. Warto podkreślić, że badane cechy demograficzne uczniów nie miały większego znaczenia dla ich wskazań.

2. Dominującym zagrożeniem w opiniach respondentów okazały się przede wszystkim przekleństwa i wyzwiska. Kolejnymi zagrożeniami o dwukrotnie mniejszej częstotliwości były: psychiczne

znęcanie się oraz popychanie lub bicie. W najmniejszym stopniu maturzyści obawiali się niszczenia cudzej własności, różnego rodzaju środków odurzających, a także wymuszania pieniędzy.

3. Wyniki uzyskane z przeprowadzonych badań pozwalają sformułować tezę, iż obecnie maleje znaczenie funkcji opiekuńczej szkoły (w zależności od poziomu edukacji) a zdecydowanie wzrasta oczekiwanie zapewnienia bezpieczeństwa społeczności szkolnej. Potwierdzeniem słuszności tej tezy są wyniki dotyczące zaufania do uczniów i wychowawców w sytuacji wystąpienia zagrożenia.

Jednocześnie przeprowadzone badania pozwalają sformułować tezę, iż maturzyści posiadali dość znaczną wiedzę na temat poczucia bezpieczeństwa oraz zagrożeń występujących w środowisku szkolnym, co świadczy o ich gotowości do współuczestnictwa w kształtowaniu bezpieczeństwa zwłaszcza na poziomie lokalnym.

Wykaz literatury:

1. Dziurzyński K., Sawicki A. (2009), *Doświadczenie bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym* (w:) Fehler W. (red.), *Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym*, Arte, Warszawa, ss. 8-9.
2. Marciniak E. M. (2009), *Psychologiczne aspekty poczucia bezpieczeństwa* (w:) Sulewski S., Matusiewicz Cz. (2006), *Wprowadzenie do psychologii*, VizjaPress&IT, Warszawa, ss. 60-61.
3. Szweđa E. (2016), *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Najbliżej człowieka*, Difin S.A., Warszawa, s. 137,158.
4. Marciniak E. M. (2009), s. 59.
5. Klamut R. (2012), *Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej, nr 286, s. 46.
6. Kupisiewicz C. (2005), *Podstawy dydaktyki*, WSiP, Warszawa, s. 177.

7. *Konstytucja RP* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483).
8. Aronson E., Wilson T.D., Akeret R.M. (2006), *Psychologia społeczna*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań, ss. 179, 245.
9. Karkowska M. (2010), *Socjologia wychowania. Wybrane elementy. Mechanizmy socjalizacji i edukacja szkolna*, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź, s. 187.
10. Konarzewski K. (red.) (2005), *Sztuka nauczania. Szkoła*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 84.
11. <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/bezpieczna-szkola-zagrozenia-i-zalecane-dzialania-profilaktyczne-w-zakresie-bezpieczenstwa-fizycznego-i-cyfrowego-uczniow/>
12. Matuszewicz Cz. (2006), *Wprowadzenie do psychologii*, VizjaPress&IT, Warszawa, ss. 312-313.
13. Obuchowska I. (2009), *Problemowe zachowania uczniów* (w:) Kruszewski K. (red.), *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ss. 388-390.
14. Strumska-Cylwik L. (2011), *Doświadczenia komunikacyjne a poczucie bezpieczeństwa w kontekście wybranych aspektów komunikowania wzajemnego* (w:) Podgórecki J., Dąbrowski A., Czerwiński K., *Bezpieczeństwo w perspektywie komunikowania społecznego i jego edukacyjne uwarunkowania*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

P. Ставіцькі

ВІДЧУТТЯ БЕЗПЕКИ УЧНІВ У ПОЛЬСЬКИХ ШКОЛАХ

Почуття безпеки має таке саме давнє походження як безпека. З самого початку світу людина шукала, шукає і, безперечно, продовжуватиме пошук форм, методів і способів забезпечення своєї безпеки. Як правило, почуття безпеки можна визначити як фізичне і психічне відчуття спокою і впевненості. Варто підкреслити, що безпека є певним об'єктивним станом, а "сенс" суб'єктивний. Тому кожна людина індивідуально відчуває різні стани, такі як безпека або задоволеність життям. Важливим питанням в рамках розглянутих досліджень були функції школи як освітнього та соціального середовища. Серед функцій школи найбільш очевидним і, мабуть, найменш суперечливим є дидактична функція, заснована на систематичних знаннях, що відповідають науковим, соціальним і дидактичним критеріям. У свою чергу, функція нагляду або опіки здійснюється шляхом надання допомоги дітям у шкільному та позашкільному середовищі. Крім того, функція опіки школи суворо пов'язана з відповідальністю школи за забезпечення безпеки учнів. Усі працівники школи повинні вжити заходів щодо безпеки учнів. В статті представлені результати емпіричних досліджень, що стосуються, зокрема, почуття безпеки в Польщі, в тих місцях, де живуть і навчаються учні. Загалом, почуття безпеки в школах, в яких проводилось дослідження, було на високому рівні. Це було навіть вище, ніж почуття безпеки в національному та місцевому вимірі. Крім того, домінуючою загрозою в думках респондентів були переважно прокляття та образи. Ще однією загрозою з вдвічі меншою частотою були: психологічне залякування та тиск або побиття. Водночас, проведене дослідження дозволяє сформулювати тезу про те, що випускники середньої школи мали достатньо знання про почуття безпеки та загрози, що відбуваються в шкільному середовищі, що свідчить про готовність до участі у формуванні безпеки, особливо на місцевому рівні.

Ключові слова: безпека, шкільні функції, почуття безпеки, загрози, людина.